

Vem är expert?

[singlepic id=78 w=585 h=439]

Nya tankar utmanar bilden av socialarbetaren

Jacqueline Walker använder sin egen livsberättelse i utbildningen av socialarbetare. Hon ingår i PowerUs, ett nytt internationellt nätverk som vill föra in brukares kunskaper och erfarenheter på universiteten.

Text och bild: Maria Wallin | Från [SocialPolitik nr 1/2012](#) | [Prenumerera](#)

Det är inte bara inom de svenska socialhögskolorna som insikten ökar om hur viktigt det är att brukares kunskaper och erfarenheter integreras i utbildningen. Under ett par milda januaridagar i London sjösattes PowerUs – ett nätverk av brukarorganisationer och socialhögskolor/fakulteter för socialt arbete i England, Norge och Sverige.

Först ut med en integrerad utbildning var Socialhögskolan i Lund. Sedan 2005 ges på sista terminen *Socialt arbete som mobilisering och entreprenörskap*, där socionom-studenter och brukarstudenter sida vid sida under fem veckor läser in 7,5 universitetspoäng. I och med möjligheten att erbjuda utbildningen som en uppdragsutbildning, *Social mobilisering och förändringsarbete*, kan även brukare utan teoretisk behörighet för universitetsstudier erbjudas plats.

– Kursen är en fantastisk kreativ arena, säger **Cecilia Heule**, en av lärarna i Lund. Den gör det möjligt för människor med olika erfarenheter och bakgrunder att mötas och tillsammans utvecklas och skapa nya kunskaper om socialt arbete och samhället.

– Kursen ifrågasätter konventionella föreställningar i socialt arbete som säger att det är socialarbetaren som är experten och att brukaren ska vara en passiv och tacksam mottagare av socialarbetarens expertis, tillägger **Arne Kristiansen**, också

lärare i Lund.

– Denna kritiska utgångspunkt gör att ingen kan glida igenom kursen utan att provoceras eller utan att vara delaktig. Kursen utmanar och kräver engagemang – både från studenter och lärare, försäkrar de.

Högskolan i Lillehammer har sedan några år en motsvarande kurs, tre veckor lång, mot slutet av utbildningen – gemensam för socialpedagoger, socialarbetare och brukare. I förlängningen av nätverket PowerUs januarikonferens kommer London South Bank University inom kort att inrätta sin första kurs för ett antal studenter inskrivna vid fakulteten Health and Social Care tillsammans med "service users", det vill säga "användare av samhällsservice", som i Sverige vanligen benämns just "brukare". (Eller "erfarenhetsexperter" – som man hellre använder i Lund.)

Nu har brukares erfarenheter och kunskaper förts in i utbildningen även tidigare, ofta som "brukardagar", som presentationer av brukarorganisationer eller föreläsningar av olika personer med egna erfarenheter. Men risken är alltid att besökare blir närmast "exotiska inslag" med sina mer eller mindre dramatiska livserfarenheter och möten med samhällets olika instanser. Motsättningen mellan *vi och dom* överbryggas inte till hela sin potential. Det är det PowerUs och mobiliseringskurserna vill försöka förändra.

Jacqueline Walker deltog i konferensen i London. Hon är författare och universitetslärare i engelsk litteratur, men hennes bakgrund – som färgad jamaicansk invandrare – är en "brukares", en "utsatt". Hon har under flera år gästtat olika utbildningar för socialarbetare i Storbritannien och använt sin livshistoria för att visa hur strukturell marginalisering och diskriminering tar sig konkreta uttryck. Men hon försöker också visa – för både "social service users" och studenter – hur sättet att berätta kan vända även svåra erfarenheter till styrka och i förlängningen innebära att "utsatta" förmår resa sig.

Jacqueline Walker är dotter till en rysk jude, redan gift, och en jamaicansk mamma. Hennes äldre bror är född på *Pilgrim State*, ett psykiatriskt sjukhus i New York. Jacqueline några år senare. Jacqueline och hennes syskon var omhändertagna under perioder, både när deras mor var psykiskt sjuk i USA och senare när de emigrerat till England.

Det är dokumenten kring samhällets ingripanden som Jacqueline Walker tar som utgångspunkt i boken *Pilgrim State* och i sina föreläsningar om makten i *storytelling*.

– Berättande, storytelling, är grunden i allt lärande, säger Jacqueline Walker. Inom alla dicipliner – historia, naturvetenskap, litteratur – i alla tider har människor delat med sig av sina berättelser, inom sin egen kultur och i utbyte med andra kulturer. Vi delar med oss och vi tar emot, i alla åldrar. Berättande är den underbara grundläggande formen för all mänsklig kommunikation, som förmedlar och bearbetar kunskap från en människa till en annan.

[singlepic id=79 w=312 h=409 float=left]Jag minns när jag som ung mamma berättade – inte läste utan berättade, för mina barn när de var små och såg fascinationen i deras ansikten. Den insikten om berättelsens kraft tog jag med mig in i mina studier i engelsk litteratur, om berättaren och berättelsen som har tillfället i sin hand. Kraften och makten över hela situationen ligger hos berättaren, och har gjort så i alla tider, det finns i oss.

När Jacqueline Walker gjorde research för *Pilgrim State*, boken om sin mamma och sin egen barndom, upptäckte hon att en av hennes förfäder som fördes som slav till Jamaica från Västafrika var en *greos* – benämningen för en 'storyteller' men också synonym med 'vis person'.

– Och det var i arbetet med boken som jag funderade mycket på vad vi gör i situationer där berättaren på grund av strukturen runt omkring saknar makt över berättelsen. När du är sjuk och går till doktorn, ditt barn har problem i skolan och du talar med läraren, eller på socialkontoret – vid alla dessa

tillfällen av starka berättelser – inför alla dessa viktiga beslut – har berättaren inte makten.

Det gäller att göra studenterna medvetna om den maktförskjutningen, menar Jacqueline Walker. Även om allt börjar med att vi får frågan: Berätta, vad är ditt problem? Vad behöver du?

Och även om besökaren är den som berättar, ligger makten över situationen hos "hjälparen". Det skapar en helt annan sårbarhet än i "normala" situationer av berättande.

– I boken löste jag det genom att använda flera olika berättarröster. Läkarutlåtanden, underlag från olika samhällsingripanden saxas med våra berättelser, min berättelse som barn, om samma händelse. Det är ganska unikt att barnets röst och barnets perspektiv löper parallellt med torr utredningsprosa. Skillnaden i perspektiv ger olika berättelser, olika bilder. Jag visste att det räckte för att ta tillbaka makten över min egen berättelse.

Men så är det inte alltid menar Jacqueline Walker och hon exemplifierar med "misery memories", vittnesbörd om övergrepp och misshandel, där offerrollen lever vidare i själva berättarsituationen. Man kan fundera över om det inte är otillbörlig exponering.

Varje möte mellan en socialarbetare och en brukare är egentligen en omöjlig situation, menar Jacqueline Walker. Du måste berätta din historia, och för att göra det måste du överträda en rad gränser vi normalt har för att försvara vår integritet – inte bara oss själva utan också andra, till exempel familjen. Vi berättar för att uppnå något som är viktigare.

– När jag skrev min bok var jag tvungen att tänka mig för, vad ville jag uppnå, varför skulle jag skriva den? Men jag skrev den inte som en bok att publicera, utan som en berättelse om vår familj, om vår starka mamma, som förmådde hålla samman sin lilla familj trots allt – för mina barn och barnbarn. Jag är den enda som känner vår familjehistoria. När jag är borta är

den annars borta med mig.

– När boken sen skulle publiceras gjorde jag det för att den har ett historiskt värde. Det fanns inga andra sanna berättelser om migration ur ett barns perspektiv. När den började användas inom utbildningen av socialarbetare, kände jag att jag kunde överträda de här gränserna av andra skäl – det kanske kunde hjälpa andra familjer i liknande svårigheter att utvecklas och kunna komma vidare. Och att underlätta förståelsen för komplexiteten kring migration, fattigdom och psykisk sjukdom.

– Men problemet kvarstår, säger Jacqueline Walker. Hur berättar du utan att inta en offerroll? Hur behåller du rollen av kraft och makt? Hur berättar du för andra om förhållanden som är hopplöst svåra och ändå behåller din värdighet och styrka?

Ibland kommer folk hon inte känner fram till henne och kommenterar eller frågar något strängt personligt utifrån boken.

– Det ger mig en märklig känsla – av invasion. De tror de känner mig, men det gör de ju inte det. De har läst min bok. Det är en *del* av min historia, den del jag har valt och är beredd att visa upp. Men även då, hur kan jag behålla makten och värdigheten?

Den teorimodell hon använder för att visa hur makt och maktlöshet ser ut i samspelet människor emellan och mellan socialarbetare och klienter i synnerhet hittade hon hos antropologen **Etienne Wenger** och begreppet "Communities of Practice". Denna "gemenskapernas praktik" uppstår då människor med gemensamma intressen kommer samman och i dialog med varandra lär sig och utvecklas av varandras kunskaper och erfarenheter. De utvecklar en gemensam repertoar av resurser – erfarenheter, berättelser, verktyg, olika sätt att ta itu med återkommande problem. Exempel på "Communities of Practice" är brukarorganisationer och intresseföreningar som VägenUt, RFHL (Riksförbundet för hjälp åt narkotika- och läkemedelsberoende), Anonyma Alkoholister, Fontänhusrörelsen

men också diskussionsfora på nätet och paraplyorganisationer som Rainbow Sweden och nybildade PowerUs.

Jacqueline Walker tar i sin undervisning i socialt arbete Wengers teori till hjälp för att visa vad som händer när man inkluderar brukaren. Med ett inkluderande synsätt kan man ta stora steg i kunskapsinhämtning, menar hon, stora kliv i ökad förståelse. Brukarens position och berättelse förs över från offerrollen till en roll som är mera jämbördig socialarbetaren.

– När jag talar om berättande på det sättet tänds ett ljus hos folk: Aha! Och jag säger att det ger inga lösningar, men det ger dig en teori för att kunna tänka på brukare på ett helt annat sätt.

Och hon för in bilden av berättande som många ursprungsfolk har – eller hade, när en speciell symbol förs runt i gruppen. Amerikanska indianer hade pipan som gick runt, den som höll i pipan/symbolen var den som talade. Där är berättaren central och berättelsen medverkar till att ge hela gruppen kraft och styrka.

Och någonstans inom varje person finns en sårbar erfarenhet att relatera till, menar Jacqueline Walker. Att ha blivit lämnad som barn vid något känsligt tillfälle, förlorat en nära, att ha drabbats. Den erfarenheten inom varje människa måste en socialarbetare – läkare, terapeut, hjälpare – bottna i för att kunna göra ett bra jobb. Erfarenheten av ett tillfälle när makten över din berättelse inte låg i dina händer. Den är viktig att väcka, anser hon, och samtidigt ge verktygen till hur man kan återbörda makten och kraften till brukaren, berättaren.

maria.wallin at socialpolitik.com

Läs vidare

[PowerUs](#), om nätverket samt om olika mobiliseringskurser i Sverige och internationellt.

PowerUs nästa konferens äger rum i Lillehammer den 2-3 maj

2012.

[Familjehemskonferensen](#). Cecilia Heule kommer att presentera Mobiliseringskursen vid den första nationella konferensen om familjehemsvård för vuxna den 5-7 september 2012 i Stockholm.

[Pilgrim State, Jacqueline Walker](#). Finns som pocket och CD.

[Etienne and Beverly Wenger-Trayner](#). Etienne Wengers definition av Communities of practice: "grupper av människor som delar ett intresse eller en passion för något de gör, för att lära sig att göra det bättre, genom att interagera regelbundet".

Denna artikel finner du i [Socialpolitik 1-2012](#)– Andra artiklar ur samma nummer:

- » Sluta sätt unga tjejer på rättspsykiatri!
- » Brukarinflytande på riktigt
- » Pillerindustrin avslöjad
- » Kultur som kraft och utveckling [Beställ en prenumeration »](#)